

Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
В.о. декана філологічного
факультету
доц. Крохмальний Р.О.



“30” серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРИЧНА ГРАМАТИКА ЧЕСЬКОЇ МОВИ

галузь знань	<u>03 Гуманітарні науки</u>
спеціальність	<u>035 Філологія</u>
спеціалізація	<u>035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська</u>
факультет	<u>філологічний</u>

Львів – 2022 рік

Робоча програма навчальної дисципліни “Історична грамати́ка чеської мови” для студентів за спеціальністю 035 Філологія, спеціалізацією 035.038 слов’янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська, “30” серпня 2022 року.

Розробник: **Осташ Любов Романівна**, доцент кафедри слов’янської філології імені професора Іларіона Свенціцького, кандидат філологічних наук, доцент.

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри слов’янської філології імені професора Іларіона Свенціцького

Протокол від “30” серпня 2022 року № 1

Завідувач кафедри слов’янської філології імені професора Іларіона Свенціцького

“30” серпня 2022 року

 (доц. Сорока О.Б.)

Затверджено Вченою радою філологічного факультету
Протокол від “30” серпня 2022 року № 1

“30” серпня 2022 року

Голова

 (доц. Крохмальний Р.О.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 03 Гуманітарні науки Напрямок підготовки	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність: 035 Філологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2	Спеціалізація 035.038 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська	2-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
(назва)		3-й	-
Загальна кількість годин – 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3,6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	16 год.	-
		Практичні, семінарські	
		16 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		58 год.	-
Індивідуальні завдання: -			
Вид контролю: іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 0,56 / 1

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомити студентів з історією формування чеської мови, періодизацією історії чеської мови, особливостями розвитку її графічної, фонетичної та граматичної систем, простежити на окремих прикладах та аналізі текстів найважливіші мовні процеси.

Завдання: ознайомити студентів з основними поняттями, термінами, теоріями та концепціями історичної граматики, та виробити вміння застосовувати їх у професійній діяльності; подати знання про періоди розвитку чеської мови; ознайомити студентів із особливостями формування графічної фонетичної та граматичної систем чеської мови; навчити розпізнавати окремі мовні факти, властиві чеській мові в різні періоди її розвитку, зіставляючи із сучасним мовним матеріалом, реконструювати архетипи словоформ.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати й розуміти систему мови, історію чеської мови і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності;

розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів;

знати й розуміти основні поняття, терміни, теорії та концепції історичної граматики, вміти застосовувати їх у професійній діяльності;

знати періодизацію історії чеської мови;

особливості графічної системи чеської мови та історію її формування;

особливості фонетичної системи чеської мови та історію її формування;

найважливіші фонетичні процеси та явища в історії чеської мови;

загальну характеристику історії формування граматичної системи чеської мови;

вміти окреслювати основні проблеми історичної граматики як лінгвістичної дисципліни, пояснювати її взаємозв'язки у цілісній системі знань;

застосовувати філологічні знання для розв'язання професійних завдань;

характеризувати діалектні та соціальні різновиди чеської мови, описувати соціолінгвальну ситуацію;

збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення та використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання;

здійснювати лінгвістичний аналіз текстів різних стилів і жанрів;

аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють: відтворювати фонетичний розвиток словоформ від прадавніх часів до сучасного стану; давати історико-лінгвістичний коментар до явищ чеської мови; визначати історичне походження сучасних словоформ; порівнюючи словоформи чеської мови з іншими слов'янськими мовами, відтворювати їх архетипи;

використовувати чеську мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя;

ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати;

використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності;

організовувати процес свого навчання й самоосвіти.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Vývoj jazyka v praslovanském a předhistorickém období.

Тема 1. Historická mluvnice češtiny jako jazykovědná disciplína. Periodizace češtiny. Prameny k poznání historického vývoje češtiny. Nejvýznamější písemné památky. Základní rozdělení českých nářečí. Vývoj českého pravopisu a interpunkce.

Тема 2. Praslovanština a její fonologický vývoj. Změny v systému samohlásek. Změny v systému souhlásek. Metateze.

Тема 3. Kontrakce a její výsledky pro fonologický a morfologický vývoj češtiny. Zánik a vokalizace jerů a jejich výsledky pro fonologický a morfologický vývoj češtiny. Denazalizace.

Тема 4. Fonologický systém pračeštiny. Změna $dz' > z'$. Pračeská depalatalizace. Přehláska $'ä > ě$.

Тема 5. Ústní zkoušení.

Змістовий модуль 2. Vývoj češtiny v historickém období.

Тема 6. Změna $g > γ > h$. Asibilace a vznik konsonantu ř. Přejetí konsonantu f. Vývoj konsonantu v. Slabikotvorné hlásky r, l. Vývoj pobočných slabik. Přehláska $'o > ě$. Přehláska $'u > i$. Hlavní historická depalatalizace.

Тема 7. Změna $ě > e$ (ztráta jotace). Diftongizace $ó > uo$. Monoftongizace $uo > ú (ů)$. Diftongizace $y > ej$. Diftongizace $ú > ou$. Změna $y > i$. Monoftongizace $ie > í$. Úženi $é > í$. Změna $aj > ej$. Vývoj přízvuku.

Тема 8. Změny hlásek v proudu řeči. Protetické a hiátové hlásky. Asimilace znělosti. Neutralizace znělostních protikladů. Disimilační změny. Další hláskové změny v proudu řeči.

Тема 9. Obecná charakteristika morfologického vývoje češtiny.

Тема 10. Ústní zkoušení. Písemný test.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	ср	л		п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Vývoj jazyka v praslovanském a předhistorickém období												
Тема 1. Historická mluvnice češtiny jako jazykovědná disciplína. Periodizace češtiny. Prameny k poznání historického vývoje češtiny. Nejvýznamější písemné památky. Základní rozdělení českých nářečí. Vývoj českého pravopisu a interpunkce.	11	2	2			7						
Тема 2. Praslovanština a její fonologický vývoj. Změny v systému samohlásek. Změny v systému souhlásek. Metateze.	12	2	2			8						
Тема 3. Kontrakce a její výsledky pro fonologický a	10	2	1			7						

morfológický vývoj čestiny. Zánik a vokalizace jerů a jejich výsledky pro fonologický a morfológický vývoj čestiny. Denazalizace.												
Тема 4. Fonologický systém pračestiny. Změna <i>dz' > z'</i> . Pračeská depalatalizace. Přehláska ' <i>ä</i> > <i>ě</i> .	10	2	1			7						
Тема 5. Ústní zkoušení.	2		2									
Разом – зм. модуль 1	45	8	8			29						
Змістовий модуль 2. Vývoj čestiny v historickém období												
Тема 6. Změna <i>g > y > h</i> . Asibilace a vznik konsonantu ř. Přejetí konsonantu <i>f</i> . Vývoj konsonantu <i>v</i> . Slabikotvorné hlásky <i>r, l</i> . Vývoj pobočných slabik. Přehláska ' <i>o</i> > <i>ě</i> . Přehláska ' <i>u</i> > <i>i</i> . Hlavní historická depalatalizace.	11	2	2			7						
Тема 7. Změna <i>ě > e</i> (ztráta jotace). Diftongizace <i>ó > uo</i> . Monoftongizace <i>uo > ú</i> (<i>û</i>). Diftongizace <i>y > ej</i> . Diftongizace <i>ú > ou</i> . Změna <i>y > i</i> . Monoftongizace <i>ie > í</i> . Úžení <i>é > í</i> . Změna <i>aj > ej</i> . Vývoj přízvuku.	12	2	2			8						
Тема 8. Změny hlásek v proudu řeči. Protetické a hiátové hlásky. Asimilace znělosti. Neutralizace znělostních protikladů. Disimilační změny. Další hláskové změny v proudu řeči.	10	2	1			7						
Тема 9. Obecná charakteristika morfológického vývoje čestiny.	10	2	1			7						
Тема 10. Ústní zkoušení. Písemný test.	2		2									
Разом – зм. модуль 2	45	8	8			29						
Усього годин	90	16	16			58						

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Historická mluvnice češtiny jako jazykovědná disciplína. Periodizace češtiny. Prameny k poznání historického vývoje češtiny. Nejvýznamější písemné památky. Základní rozdělení českých nářečí. Vývoj českého pravopisu a interpunkce.	2
2	Praslovanština a její fonologický vývoj. Změny v systému samohlásek. Změny v systému souhlásek. Metateze.	2
3	Kontrakce a její výsledky pro fonologický a morfologický vývoj češtiny. Zánik a vokalizace jerů a jejich výsledky pro fonologický a morfologický vývoj češtiny. Denazalizace. Fonologický systém pračeštiny. Změna <i>dz' > z'</i> . Pračeská depalatalizace. Přehláska <i>'ä > ě</i> .	2
4	Ústní zkoušení.	2
5	Změna <i>g > y > h</i> . Asibilace a vznik konsonantu <i>ř</i> . Přejetí konsonantu <i>f</i> . Vývoj konsonantu <i>v</i> . Slabikotvorné hlásky <i>r, l</i> . Vývoj pobočných slabik. Přehláska <i>'o > ě</i> . Přehláska <i>'u > i</i> . Hlavní historická depalatalizace.	2
6	Změna <i>ě > e</i> (ztráta jotace). Diftongizace <i>ó > uo</i> . Monoftongizace <i>uo > ú (ů)</i> . Diftongizace <i>y > ej</i> . Diftongizace <i>ú > ou</i> . Změna <i>y > i</i> . Monoftongizace <i>ie > í</i> . Úženi <i>é > í</i> . Změna <i>aj > ej</i> . Vývoj přízvuku.	2
7	Změny hlásek v proudu řeči. Protetické a hiátové hlásky. Asimilace znělosti. Neutralizace znělostních protikladů. Disimilační změny. Další hláskové změny v proudu řeči. Obecná charakteristika morfologického vývoje češtiny.	2
8	Ústní zkoušení. Písemný test.	2
	Разом	16

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Historická mluvnice češtiny jako jazykovědná disciplína. Periodizace češtiny. Prameny k poznání historického vývoje češtiny. Nejvýznamější písemné památky. Základní rozdělení českých nářečí. Vývoj českého pravopisu a interpunkce.	7
2	Praslovanština a její fonologický vývoj. Změny v systému samohlásek. Změny v systému souhlásek. Metateze.	8
3	Kontrakce a její výsledky pro fonologický a morfologický vývoj češtiny. Zánik a vokalizace jerů a jejich výsledky pro fonologický a morfologický vývoj češtiny. Denazalizace.	7
4	Fonologický systém pračeštiny. Změna <i>dz' > z'</i> . Pračeská depalatalizace. Přehláska <i>'ä > ě</i> .	7
5	Změna <i>g > y > h</i> . Asibilace a vznik konsonantu <i>ř</i> . Přejetí konsonantu <i>f</i> . Vývoj konsonantu <i>v</i> . Slabikotvorné hlásky <i>r, l</i> . Vývoj pobočných slabik. Přehláska <i>'o > ě</i> . Přehláska <i>'u > i</i> . Hlavní historická depalatalizace.	7
6	Změna <i>ě > e</i> (ztráta jotace). Diftongizace <i>ó > uo</i> . Monoftongizace <i>uo > ú (ů)</i> . Diftongizace <i>y > ej</i> . Diftongizace <i>ú > ou</i> . Změna <i>y > i</i> . Monoftongizace <i>ie > í</i> . Úženi <i>é > í</i> . Změna <i>aj > ej</i> . Vývoj přízvuku.	8

7	Změny hlásek v proudu řeči. Protetické a hiátové hlásky. Asimilace znělosti. Neutralizace znělostních protikladů. Disimilační změny. Další hláskové změny v proudu řeči.	7
8	Obecná charakteristika morfologického vývoje češtiny.	7
	Разом	56

7. Методи навчання

Під час викладання курсу використовуються такі методи навчання: бесіда, розповідь, пояснення, дискусія, демонстрація, вправи, кейс-метод, інформаційно-ілюстративний метод, метод проблемного викладу, метод спостереження, метод аналізу, частково-пошуковий метод.

8. Методи контролю

Підсумковий контроль передбачений у формі іспиту. Іспит оцінюється за 100-бальною шкалою. Максимальна кількість балів – 100. Оцінка за іспит складається із 50 балів поточної успішності і 50 балів за складання іспиту. Бали за поточну успішність нараховуються так:

1. Усне опитування 1 за темами занять змістового модуля 1 “Vývoj jazyka v praslovanském a předhistorickém období” – 10 балів.

3. Усне опитування 2 за темами занять змістового модуля 2 “Vývoj češtiny v historickém období” – 10 балів.

4. Письмовий тест за темами лекційних та практичних занять змістового модуля 1 “Vývoj jazyka v praslovanském a předhistorickém období” і змістового модуля 2 “Vývoj češtiny v historickém období” – 30 балів.

9. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Поточна успішність				Іспит	Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Письмовий тест	Іспит		100
Усне опитування 1	Усне опитування 2				
10	10	30	50		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		Залік
			Екзамен, диференційований залік	Залік	
A	Відмінно	90–100	Відмінно	5	зараховано
B	Дуже добре	81–89	Добре	4	
C	Добре	71–80			
D	Задовільно	61–70			
E	Достатньо	51–60	Задовільно	3	
FX (F)	Незадовільно	0–50	Незадовільно	2	не зараховано

10. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни складається з:

- конспекту лекцій;
- комплекту практичних завдань;
- комплекту завдань для письмового тесту;
- переліку тем для письмового тесту;
- переліку тем для усних опитувань;
- списку рекомендованої літератури.

11. Рекомендована література

1. Осташ Л.Р. Вивчаймо чеську мову : збірник тестових завдань : навчальний посібник / Любов Осташ. – Львів : ПАІС, 2018. – 164 с.
2. Bělič J. Malý staročeský slovník / Jaromír Bělič, Adolf Kamis, Karel Kučera. – Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1978. – 707 s.
3. Komárek M. Historická mluvnice česká. 1. Hláskosloví / Miroslav Komárek. – Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1958. – 179 s.
4. Komárek M. Dějiny českého jazyka / Miroslav Komárek. – Brno : Host, 2012. – 273 s.
5. Kosek P. Historická mluvnice češtiny I / Pavel Kosek. – Brno : Masarykova univerzita, 2014. – 302 s. – Режим доступу: <https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/130625/monography.pdf>
6. Kosek P. Historická mluvnice češtiny – překlenovací seminář [Електронний ресурс] / Pavel Kosek. – Brno : Masarykova univerzita, 2014. – 112 s. – Режим доступу: <https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/131101/monography.pdf>
7. Lamprecht A. Historická mluvnice češtiny / Arnošt Lamprecht, Dušan Šlosar, Jaroslav Bauer. – Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1986. – 424 s.
8. Máček V. Etymologický slovník jazyka českého / Václav Machek. – Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2010. – 866 s.
9. Marešová H. Zákaldy historické mluvnice češtiny s texty k rozboru / Hana Marešová. – Olomouc, 2008. – 130 s.
10. Nový encyklopedický slovník češtiny [Електронний ресурс] / Ed. Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová. – Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2017. – Sv. 1–2. – Режим доступу: <https://www.czechency.org/slovník/>
11. Pleskalová J. Stará čeština pro nefilology / Jana Pleskalová. – Brno : Masaryková univerzita, 2009. – 150 s.
12. Porák J. Chrestomatie k vývoji českého jazyka (13.–18. století). – Praha : SPN, 1979. – 407 s.
13. Rejzek J. Český etymologický slovník / Jiří Rejzek. – Praha : Leda, 2015. – 823 s.
14. Večerka R. Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků. – Olomouc ; Praha, 2006. – 273 s.
15. Výbor ze starší české literatury (školní vydání) / Hl. ed. Alena M. Černá. – Praha : Academia, 2015. – 83 s.

12. Інформаційні ресурси

1. Bibliografie české lingvistiky / [Електронний ресурс] / Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. – Режим доступу: <https://bibliografie.ujc.cas.cz/search-form>
2. Elektronické slovníky a zdroje [Електронний ресурс] / Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. – Режим доступу: <http://www.ujc.cas.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/>
3. Internetová jazyková příručka [Електронний ресурс] / Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. – Режим доступу: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>
4. Databáze Manuscriptorium [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.manuscriptorium.com/cs>

5. Diachronní část Českého národního korpusu (DIAKORP) [Elektronní zdroj]. – Režim dostupnosti: <https://ucnk.ff.cuni.cz/cs/>, <https://www.korpus.cz/>
6. Vokabulář webový [Elektronní zdroj] / Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. – Režim dostupnosti: <https://vokabular.ujc.cas.cz/>